Література:

1. Деякі питання присвоєння звань особам командного складу морських суден: постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2022 № 1499. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/1499-2022-%D0%BF. Дата звернення: 11.08.2026 р.
2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19. Дата звернення: 09.08.2026 р.
3. International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers (STCW), 1978. URL: https://www.imo.org/en/about/conventions/pages/international-convention-on-standards-of-training%2C-certification-and-watchkeeping-for-seafarers-%28stcw%29.aspx. Дата звернення: 11.08.2026 р.
4. International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers, 1978: amendments and STCW Code. URL: https://www.imo.org/en/ourwork/humanelement/pages/stcw-convention.aspx. Дата звернення: 10.08.2026 р.
5. IMO Model Courses. International Maritime Organization. https://www.imo.org/en/OurWork/HumanElement/pages/ModelCourses.aspx. Дата звернення: 11.08.2026 р.
6. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/1556-18. Дата звернення: 09.08.2026 р.

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-667-9-31

ІДЕНТИЧНІСТЬ БЕЗ ДЕРЖАВИ: (НЕ)ПРИСУТНІСТЬ ДОСВІДУ ГАЛИЦЬКИХ УКРАЇНЦІВ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЛІТИЦІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

Старка В. В.
доктор історичних наук, професор,
професор кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна

Актуальність дослідження зумовлена тим, що формування складових політики національної пам'яті в сучасній українській середній та вищій школі відбувається переважно навколо кількох домінантних наративів – визвольних змагань 1917–1921 рр., Голодомору 1932–1933 рр.,

українського національно-визвольного руху періоду Другої світової війни, дисидентського руху та подій Революції Гідності і російсько-української війни. На цьому тлі, досвід українців Східної Галичини, які упродовж 1921–1939 рр. перебували у складі Другої Речі Посполитої, залишається на периферії офіційного меморіального канону. Варто зазначити, що саме в цей період, в умовах відсутності власної національної державності, українська спільнота Галичини, виробила унікальні й дотепер недостатньо осмислені стратегії збереження національної ідентичності.

Після поразки визвольних змагань та на підставі рішення Ради послів Антанти від 14 березня 1923 р. Східна Галичина була визнана частиною Польської держави. Відтак, українська спільнота, яка на той час, за різними оцінками становила 4–5 млн осіб, опинилася у становищі національної меншини, права якої обмежуть, всупереч взятим на себе зобовязанням польським урядом.

Зокрема, польська держава проводила послідовну політику асиміляції, що передбачала обмеження українського шкільництва, державну колонізацію сільськогосподарських земель у Сідній Галичині (осадництво), вінцем якої стала в 1930 р. «пацифікацію» українських сіл.

Відтак досвід галицьких українців 1921–1939 рр. є показовим прикладом того, як національна ідентичність може відтворюватися й зміцнюватися не «згори», інституціями держави, а «знизу» – через мережу громадських, освітніх і господарських структур. Українська преса, приватне шкільництво, історична публіцистика виконували функцію, яку за нормальних умов виконує державна освітня та меморіальна політика. Це дає нам підстави розглядати міжвоєнну Галичину, як своєрідну лабораторію «стихійної» політики пам'яті, без підтримкм державного апарату, але з чіткою метою: підтримати спадкоємність історичної свідомості між поколіннями.

У цьому контексті окремої уваги заслуговує діяльність редакції часопису «Літопис Червоної Калини» – історико-літературного ілюстрованого щомісячника, заснованого 1929 р. у Львові однойменним видавничим кооперативом, що виходив до 1939 р. [1]. Часопис було засновано для публікації матеріалів про визвольні змагання 1917–1921 рр.: значну частину його сторінок було відведено спогадам учасників боротьби – стрільців Української Галицької армії, армії УНР, Січових стрільців. На шпальтах видання систематично друкувалися «Листи втрат» – списки полеглих і померлих вояків конкретних підрозділів чи похованих у певній місцевості, а також публікувалися документальні матеріали: інструкції Січових стрільців, звіти підрозділів УСС, накази командування УГА, протоколи політичних угод, зокрема угоди між секретаріатом ЗУНР і Польщею щодо поранених та полонених 1918 р.

З часом видання трансформувалося у воєнно-історичний журнал ширшого профілю, вміщуючи науково-популярні статті з різних періодів історії України – про Данила Апостола, Богдана Хмельницького, Івана Мазепу, історичні студії І. Крип'якевича [1].

Аналіз змісту «Літопису Червоної Калини» дозволяє реконструювати, які події та постаті свідомо вибудовувалися як «місця пам'яті», а також простежити механізми трансляції історичної травми, поразки визвольних змагань, втрати державності, у мобілізаційний і виховний ресурс. Часопис фактично виконував роль недержавного інституту історичної пам'яті: формував образ героїчного чину, сприяв вшануванню пам'яті полеглих, підтримував культ Листопадового зриву 1918 р. тощо.

Порівняння змісту чинних програм із історії України у вищій школі, діяльності інституцій пам'яті та публічного меморіального ландшафту (пам'ятники, назви вулиць, ювілейні заходи) засвідчує нерівномірність репрезентації міжвоєнного галицького досвіду. Домінують сюжети збройної боротьби (діяльність УВО, ОУН з кінця 1920-х рр.), тоді як «мирні» стратегії опору – кооперація, освіта, культурна робота, представлені фрагментарно. Це створює ризик спрощеного, мілітаризованого образу міжвоєнної Галичини, що звужує дидактичний потенціал теми. Водночас саме поєднання «твердих» (військово-політичних) і «м'яких» (освітньо-культурних) практик становить найбільшу цінність цього кейсу для розуміння механізмів формування ідентичності без державної підтримки.

Відтак ,вивчення конструювання політики національної пам'яті галицьких українців 1921–1939 рр. у вищій школі дозволяє показати студентам множинність стратегій національного самозбереження в умовах бездержавності, виходячи за межі виключно військово-політичного наративу. На прикладі рецепції часопису «Літопису Червоної Калини» продемонструвати механізм цілеспрямованого конструювання історичної пам'яті «з середини» самого історичного процесу, а не лише post factum. Інтегрувати регіональний (галицький) вимір у загальнонаціональний історичний наратив, уникаючи як його маргіналізації, так і апологетичної міфологізації. Використати компаративний матеріал (для зіставлення українського досвіду з іншими бездержавними національними проєктами Центрально-Східної Європи міжвоєнного періоду.

Досвід українців Східної Галичини 1921–1939 рр. є показовим прикладом формування національної ідентичності поза межами державних інституцій і водночас недостатньо інтегрованим елементом сучасної української політики пам'яті, яка тяжіє до мілітаризованого прочитання цього періоду. Аналіз матеріалів «Літопису Червоної Калини» засвідчує, що механізми конструювання історичної пам'яті –

вибір «місць пам'яті», героїзація постатей, трансляція травматичного досвіду поразки в мобілізаційний ресурс, активно застосовувалися самими сучасниками подій задовго до інституціоналізації державної політики пам'яті. Це робить зазначений досвід цінним не лише для історіографії, а й для методики викладання історії національних меншин та бездержавних спільнот у вищій школі. Перспективи подальших досліджень пов'язані з порівняльним аналізом рецепції міжвоєнного галицького досвіду в сучасних шкільних і вузівських підручниках історії, а також із розробкою конкретних методичних моделей його викладання.

Література:

1. Літопис Червоної Калини (1929–1939) [Електронний ресурс]. *Internet Archive*. URL: https://archive.org/details/litopys (дата звернення: 12.09.2026).

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-667-9-32

ІСТОРИЧНИЙ ВИМІР У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МІЖНАРОДНИКІВ: ВІД ІСТОРИЧНОГО ЗНАННЯ ДО ПРОФЕСІЙНОГО АНАЛІЗУ

Стоян Т. А.
доктор історичних наук, професор,
професор кафедри історії міжнародних відносин
та гуманітарних дисциплін
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

Актуальність проблеми історичного виміру у фаховій підготовці міжнародників визначається передусім характером сучасних міжнародно-політичних процесів. Зростання конфліктності світової політики, повернення масштабних міждержавних війн, загострення суперечностей навколо ідентичності та політики пам’яті засвідчують, що минуле залишається дієвим чинником міжнародних відносин. Історична пам’ять, колективні травми, конкуруючі інтерпретації минулого та історичні аналогії впливають на сприйняття міжнародних криз, входять до політичної аргументації та використовуються для обґрунтування зовнішньополітичних рішень [3; 4; 6]. Особливо виразно суспільна значущість цієї проблеми виявилася в умовах російської агресії проти України. Війна актуалізувала не лише безпосередні питання безпеки